
**JUMALA ON.
ELÄMÄ ON NYT.
RAKKAUS LIIKUTTAA.**

**Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja
nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010**

Kirkkohallitus

Kasvatus ja nuorisotyö

SISÄLLYS

LAPSI- JA NUORISOTYÖN STRATEGIA	3
1. JOHDANTO	3
2. STRATEGIAN LÄHTÖKOHDAT	4
3. MISSIO	6
4. LAPSI- JA NUORISOTYÖN VISIO 2010	8
5. STRATEGISET LINJAUKSET	9
5.1. ARVOSTAMME YKSILÖÄ - RAKENNAMME YHTEISÖÄ	9
5.2. KIRKON LAPSI- JA NUORISOTYÖSSÄ ON ROHKEASTI PIDETTÄVÄ	13
ESILLÄ USKOA JUMALAA.....	13
5.3. TYÖN RAKENTEITA ON ARVIOITAVA.....	16
5. 4. SEURAKUNTA TUKEE LAPSEN JA NUOREN KASVUA	21
5.5. KOTI YHTEISTYÖKUMPPANINA.....	24
TIIVISTELMÄ	27
TAUSTAA STRATEGIALLE	29
Lapset ja nuoret suomalaisessa yhteiskunnassa	29
Kirkon lapsi- ja nuorisotyö tänään	31

LAPSI- JA NUORISOTYÖN STRATEGIA

1. JOHDANTO

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian perustana on kasteessa lahjoitettu Jumalan lapsuus.

Jumalan lapsena oleminen on tärkeämpää kuin se, mitä meistä ehkä joskus tulee. Jumalan lapsena kasvaminen on jatkuvasti keskeneräisenä olemista. Elämä on matka ja seikkailu, jonka elementtejä emme aina pysty ennakoimaan. Silti matkanteon apuna on hyvä käyttää suunnitelmaa. Tämä strategia on yksi sellainen.

Strategialinjausten tarkoituksena on antaa seuraavien vuosien kehittämistyölle lapsi- ja nuorisotyössä yhteistä suuntaa sekä kirkon valtakunnallisen, hiippakunnallisen että paikallisen tason toimijoille. Samalla strategia virittää pohdittavia kysymyksiä ja antaa tukea ja kannustusta suunnittelulle ja kehittämiselle. Työskentelyn jatkuminen paikallisesti, työn arvioiminen ja vision konkretisoiminen toimintaan on seuraavana työvaiheena olennaisen tärkeä.

Lapsi- ja nuorisotyö – kasvatustyö

Eri historian vaiheissa on keskusteltu paljon siitä, kuinka paljon ja missä määrin lapsi- ja nuorisotyötä voidaan lähestyä kasvatuksen näkökulmasta. Peruslähtökohta 2000-luvulla on edelleen se, että kasvatusta ja lapsi- ja nuorisotyö kuuluvat yhteen, mutta ne eivät ole kokonaan sama asia. Kasvatusta on kirkon lapsi- ja nuorisotyön perusjuonne, joka toteutuu kasteopetuksena, ikäkausikohtaisena työnä, ohjauksena ja huolenpitona, yhteistyönä perheiden kanssa ja myös monenlaisena omaehtoisena, osallistavana, osallisuuden kokemuksina mahdollistavana toimintana. Kristillistä kasvatusta tapahtuu lisäksi toiminnassa monien yhteistyötahojen kanssa. Kasvatuksellista vastuuta ei voi irrottaa mistään toiminnasta. Tässä strategiasuunnitelmassa on päädytty käyttämään termiä kirkon lapsi- ja nuorisotyö. Sillä tarkoitetaan lasten ja varhaisnuorisoi-ikäisten toimintaa, rippikouluvaihetta ja nuorisotyötä kokonaisuutena. Sillan rakentamisen merkitys nuorten aikuisten elämään ja toimintaan kirkossa on strategiatyössä tunnistettu; haaste on

tiedostettu kirkossa ja asiaa on syytä työstää tulevina vuosina omana kehittämisalueenaan.

Ikävuosissa toiminta kattaa vuodet 0-29. Eri ikäisten kanssa toimittaessa viitekehykset muuttuvat iän ja elämänvaiheen myötä. Tämä on suuri haaste lapsi- ja nuorisotyölle.

Strategian tarkoitus

Strategialinjauksissa on yhtäältä ajateltu seurakuntia, joissa jatkuvasti tehdään strategista suunnittelua ja toimintaan liittyviä päätöksiä. Strategia pyrkii olemaan avuksi tässä seurakunnallisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Toisaalta on ajateltu kirkon lapsi- ja nuorisotyön hiippakunnallisen ja valtakunnallisen tason toimijoita, jotka etsivät työlle yhteisiä lähtökohtia ja tulevaisuuden linjauksia.

Sekä kirkossa että muussa yhteiskunnassa laaditaan jatkuvasti erilaisia selvityksiä ja strategioita, jotka vaikuttavat lapsi- ja nuorisotyön kenttään. Tämän strategian laadinnassa on haluttu liittyä mietintöön *Läsnäolon kirkko, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon visio ja strategia 2010*, ja *Rippikoulusuunnitelmaan 2001, Elämä, usko – rukous* sekä Nuorten Keskus ry:n strategiasuunnitelmaan *Nuori kuuluu-nuoret kuuluvat*. Työskentelyn yhteydessä on myös tutustuttu kirkon viestintästrategiaehdotukseen *Vuoropuhelun kirkko*.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategiaa 2010 laadittaessa on tietoisesti pyritty siihen, että muutokset nähtäisiin mahdollisuuksina. Siksi strategialinjaus pyrkii olemaan linjoiltaan avautuva, vahvuuksille rakentava, uutta etsivä ja haasteita vastaanottava. Kirkon lapsi- ja nuorisotyö haluaa täyttää paikkansa ja kantaa vastuunsa eläen tätä päivää ja suunnaten eteenpäin.

2. STRATEGIAN LÄHTÖKOHDAT

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian lähtökohtana on kristillinen usko ja lähimmäisen rakkaus. Strategiassa esitetyt ratkaisut perustuvat kristilliseen ihmiskäsitykseen ja

arvopohjaan, evankelis-luterilaisen kirkon tunnustukseen, avoimeen ekumeeniseen suhtautumiseen muihin kirkkoihin sekä jokaisen ihmisen vakaumuksen kunnioittamiseen

Strategian otsikko sisältää kolme lyhyttä lausetta, jotka ilmaisevat tiivistetyssä muodossa paitsi kirkon lapsi- ja nuorisotyön lähtökohdan, myös sen päämäärän. Nämä kolme lausetta ovat: *Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa.* Ne avaavat ikään kuin kolme ikkunaa, joiden kautta työn visiota lähestytään.

Jumala on

Kovin mielellämme jatkaisimme lausetta. Ihmisellä on tarve määritellä Jumala, sanoin kuvailemalla tehdä hänestä läheinen ja ymmärrettävä. Mutta sanamme ovat sillä tavoin vajavaisia, että ne eivät riitä loppuun saakka kuvaamaan sitä, millainen Jumala on. Väärillä sanavalinnoilla voimme myös antaa väärän tai yksipuolisen kuvan Jumalasta. Jumala on, meistä riippumatta. Usein hän näyttäytyy toisenlaisena kuin olemme kuvitelleet. Kirkon työ lähtee siitä, että Jumala on. Sen tähden Jumalasta ei tule vaieta. Ihmisiä voidaan auttaa näkemään hänen jälkensä tässä maailmassa, sen tapahtumissa ja yksityisen ihmisen kohtaloissa. Tätä näkökulmaa voidaan nimittää spiritualiteetiksi, hengelliseksi elämäksi. Se on kirkon elämää. Lapsi- ja nuorisotyö rakentaa tälle lähtökohdalle.

- Ihmisarvo tulee luotuna olemisesta, ei tekemisestä.
- Seurakunta, sana ja sakramentit perustuvat siihen, että Jumala on.
- Elämällä on tarkoitus.
- On olemassa oikea ja väärä. Niiden välistä rajaa on jatkuvasti kysyttävä.
- Hengellisellä elämällä on seurakuntatyössä keskeinen asema.

Elämä on nyt. Ei vasta sitten kun... Tämä hetki on ainutlaatuinen ja tärkeä. Tämä elämänvaihe on lahja, haluamme osoittaa sille arvostusta. Erityisesti haluamme varjella lasten ja nuorten elämää siltä kiireeltä ja stressiltä, jota tehokkuutta ja menestymistä suosiva aikuisten maailma on jo varhaisessa vaiheessa tarjoamassa. Jumalalle tärkeä olet sinä ihmisenä, kaiken ikäisenä. Oppiarvo, virkaura tai taloudellinen menestyminen ei ole olennaisinta. Elämä ei ole annettu vain näitä asioita varten. Lapsella ja nuorella on oikeus iloita elämästä lahjana, puutteineenkin.

- Jokainen elämänvaihe on ainutlaatuinen ja tärkeä: lapsen on saatava olla lapsi ja nuoren nuori.
- Elämä on nyt, mutta myös ikuisesti.
- Elämä on mahdollisuuksia, iloa ja kasvua - mutta myös tuskaa ja vaivaa.
- Vaikka elämä on epätäydellistä, se on arvokasta.
- Toivo elää ja avaa uusia näköaloja.

Rakkaus liikuttaa. Osaksemme tuleva rakkaus, huolenpito ja hyvyys liikuttavat usein kyyneliin asti. Mutta samalla ne panevat meidät liikkeelle. Liikutumme myös lähimmäisen hädästä. Rakkaus saa meidät auttamaan: kuuntelemaan, rukoilemaan, rohkaisemaan, lohduttamaan, ojentamaan auttavan kätemme sinne, missä sitä tarvitaan.

- Jumalan rakkaus koskettaa, kutsuu ja lähettää.
- Rakkaus kutsuu lähimmäisyyteen ja yhteisvastuuseen
- Tämän päivän vaikeuksista voi päästä eteenpäin jakamisen, läsnäolon ja rakastetuksi tulemisen kautta.
- Rakkaus lähettää

3. MISSIO

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön lähtökohtana on Jumalan läsnäolo maailmassa ja Kristuksen läsnäolo sanassa ja sakramenteissa.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön toiminta-ajatus nousee sekä lähetyskäskystä (Matt. 28:18-20) että lasten evankeliumista (Mark. 10:13-16). Näihin Kristuksen sanoihin perustuen kirkko edistää lasten, nuorten ja heidän kotiensa mahdollisuuksia kohdata ilman ehtoja armollinen Jumala.

Kasvatustyötä tekemällä kirkko välittää uskon traditiota sukupolvilta toisille ja auttaa ihmisiä elämään mielekkäästi. Elämän mielekkyyden kirkko uskoo löytyvän Jumalan rakkaudesta ja lähimmäisen rakastamisesta Kristuksen antaman esimerkin ja opetuksen mukaisesti.

Jumala on ilman kirkkoakin läsnä luomassaan todellisuudessa. Jokaisen ihmisen elämänkysymykset ja erilaiset elämäntilanteet ovat niitä foorumeja, joissa ihminen tulee Jumalan puhuttelemaksi. Kirkon toiminta lähtee näin ollen siitä, että Jumala on jo läsnä ihmisten elämässä. Kirkolla ei ole edes yksinoikeutta Jumalaan.

Jumalan maailmassa luotuna eläminen ei tarkoita sitä, että ihminen tuntisi Jumalan tai tunnistaisi tämän puhuttelun. Jumalan edessä oleminen voi olla myös tuskaisan pelottava kokemus silloin, kun elämä näyttää olevan liian vaikeaa ja raskasta. Siksi kirkon erityisenä tehtävänä on pitää esillä armollista Jumalaa, jonka kirkko uskoo olevan läsnä sanassa ja sakramenteissa vaikuttavassa Kristuksessa. Kristus auttaa ihmistä löytämään armollisen Jumalan. Uskon yhteisönä kirkko hoitaa ja kutsuu yhteyteensä.

Kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta ei ole oikeutettua, että lasta ja nuorta tai hänen perhettään lähestytään ylhäältäpäin objektina. Tästä sanoman välittämisen ”subjekti-objekti” –tavasta on syytä sanoutua selkeästi irti. Tämä johtaa kuitenkin suureen teologiseen kysymykseen Jumalasta. Perinteisen kristillisen käsityksen mukaan suhteessa Jumalaan ihminen on aina ”objekti”. Jumala on jotain, joka on ihmisen oman todellisuuden ulkopuolella – siitä huolimatta, että ihminen on Jumalan luoma olento. Vaikka ihminen onkin Jumalan kuva, ihminen ei ole identifioitavissa Luojaansa. Tästä johtuen kirkon sanomaan on aina kuulunut pelastussanoman välittäminen ihmisille, koska he eivät löydä pelastusta itsestään tai yhteisöstään. Tuon pelastussanoman uskotaan olevan sanoma Jeesuksesta Kristuksesta. Sen tarjoaminen ja välittäminen ihmisille ei loukkaa ihmisarvoa. Kenelläkään ihmisellä ei kuitenkaan ole oikeutta asettua Jumalan asemaan siten, että pelastukselle asetetaan joitain ehtoja, eikä tätä sanomaa saa käyttää vallankäytön välineenä.

Strategian yhdeksi avainkäsitteeksi on valittu elämän mielekkyys. Tällä tarkoitetaan sellaista elämää, jota ihminen haluaa elää. Käsitteenä elämän mielekkyys on lähellä käsitettä elämän tarkoitus, mutta ei ole identtinen sen kanssa. Tarkoitukseton elämä ei ole mielekästä elämää, mutta elämä voi olla mielekästä myös silloin, kun ihminen ei ole tietoinen elämänsä tarkoituksesta. Elämän tekee mielekkääksi usko Jumalaan, rakkaus lähimmäiseen ja näistä kahdesta kumpuava toivo, joka kantaa myös silloin, kun usko ja rakkaus horjuvat.

4. LAPSI- JA NUORISOTYÖN VISIO 2010

Vuonna 2010 meillä on kirkko, jossa lapsi ja nuori

- *kohtaa pyhän ja rakastavan Jumalan*
- *kohtaa välittäviä ihmisiä*
- *saa olla oman ikäisensä ja oma itsensä*
- *saa tukea kasvulleen ihmisenä ja kristittyinä*
- *kuuluu seurakuntaan, yhteisöön, jonka elämän ja toiminnan pohjana on usko Jumalaan*

Kansankirkko on armoa jakava ja kaikista huolehtimaan pyrkivä kirkko. Se on yhteiskunnallisesti aktiivinen ja kansalaisyhteiskuntaan verkostoitunut. Jumalanpalvelus ja sakramentit ovat sen toiminnallinen ydin, mutta niiden rinnalla toimii kolmipilarinen julistuksen, kasvatuksen ja palvelun toimintarakenne.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä kunnioitamme ja rakastamme omaa luterilaista, kansallista perintöämme, olemme avaran ekumeenisia suhteessa toisiin kristittyihin ja haluamme nähdä kaikissa ihmisissä saman Jumala-ikävän, joka asuu myös meissä itsessämme. Lapsi- ja nuorisotyön tahto on, että vuonna 2010 lapset ja nuoret ovat läsnä kirkossa nykyistä kattavammin ja näkyvämmiin. Kirkkomme on läsnäolon kirkko, jossa lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus elämänsä keskellä kohdata pyhä ja rakastava Jumala.

Vuonna 2010 kirkon lapsi- ja nuorisotyössä aikuiset ovat läsnä lapsia ja nuoria varten. Lapsi- ja nuorisotyössä lapset ja nuoret saavat kohdata välittäviä aikuisia, jotka ymmärtävät lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä sekä osaavat oikealla tavalla ohjata heitä etsimään vastauksia elämänskysymyksiin ja elämään mielekästä elämää. Kirkon lapsi- ja nuorisotyö edistää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, jossa lapsi ja nuori saa osakseen välittämisenä ilmenevää rakkautta. Lapsia ja nuoria rohkaistaan myös itsenäiseen ajatteluun ja pohdintaan. Lapsen ja nuoren ei myöskään tarvitse lunastaa hyväksyntää suorittamalla ja osaamisella. Vuonna 2010 kirkon lapsi- ja nuorisotyössä

korostuvat armo, armahtavuus ja anteeksiantamus inhimillistä keskeneräisyyttä kohtaan.

Kirkon usko lähtee siitä, että Jumala on läsnä seurakunnan keskellä ja käy sen kanssa dialogia. Vuonna 2010 lasten ja nuorten osuus tässä dialogissa on nykyistä merkittävämpi. Tämä toteutuu vain, jos lapset ja nuoret ymmärretään osaksi rukoilevaa seurakuntaa ja jumalanpalvelusta viettävää yhteisöä. Seurakuntayhteisössä lapsi ja nuori on keskellä eri-ikäisiä ja erilaisia ihmisiä, joita yhdistää usko Jumalaan. Yhteinen usko, rukous sekä yhteisön tuki ja turva ovat peilejä, joiden kautta lapsi ja nuori oppii harjoittamaan uskoaan ja etsimään omaa tietään sekä löytää mahdollisuuksia toimia, vaikuttaa ja kasvaa yhteiseen vastuuseen.

Vuonna 2010 kirkon lapsi- ja nuorisotyö on myös osa suomalaista yhteiskuntaa ja kansainvälistä yhteisöä. Lapsi- ja nuorisotyö osallistuu yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen toimintaan, jotta kristillinen sanoma lähimmäisenrakkaudesta, eettisistä ja moraalisisista sekä ekologisista kysymyksistä olisivat ohjaamassa keskustelua, päätöksentekoa ja toimintaa. Lapsi- ja nuorisotyö antaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden ja kannustaa näiden kysymysten pohdintaan, yhteiseen keskusteluun ja ohjaa toimimaan eettisesti, moraalisesti ja ekologisesti oikealla tavalla.

5. STRATEGISET LINJAUKSET

5.1. ARVOSTAMME YKSILÖÄ - RAKENNAMME YHTEISÖÄ

Ihminen kohtaa Jumalan Luojana, Lunastajana ja Pyhittäjänä. Jumala on läsnä luomassaan maailmassa. Jumala on läsnä ihmisten elämän todellisuudessa ja puhuttelee ihmistä erilaisten elämänvaiheiden ja elämänskysymysten kautta. Jumala on läsnä ja puhuttelee ihmistä myös sanassaan ja pyhissä sakramenteissa, joissa hän lahjoittaa ihmiselle pelastuksen. Tähän perustuen uskomme Jumalan olevan läsnä myös omassa kirkossamme.

Lapset ja nuoret ovat kirkolle tärkeitä. He tuovat kirkkoon omat elämänskysymyksensä. Seurakunta saa elämäänsä paljon rikkautta juuri lasten ja nuorten kautta. Aikuisilla on opittavaa heiltä. Jeesus asetti lapsen esikuvaksi. Työssämme haluamme olla avoimia ja kutsuvia ja suhtautua arvostavasti kaikkiin lapsiin ja nuoriin ja heidän perheisiinsä. On

kysyttävä, mitä lapset ja nuoret puolestaan saavat kirkolta. Kokemus toteutuvasta osallisuudesta on eri ikäisten kasvun kannalta tärkeä tekijä.

Kirkon erityinen tehtävä on pitää esillä armollista Jumalaa ja toivon näköaloja. Kirkossa eri-ikäisillä ja erilaisilla ihmisillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet pyhän Jumalan kohtaamiseen sanassa ja sakramenteissa. Pyhä Henki synnyttää uskon ja pitää sitä yllä, se ei ole ihmisen suoritus eikä sitä saada aikaan kasvatuksella.

Kasteopetus on tärkeä velvoite ja oikeutus kirkon lapsi- ja nuorisotyössä. Sen avulla välitetään uskon perintöä tuleville sukupolville ja etsitään yhdessä sitä, mitä on elää kristittynä tässä ajassa ja maailmassa. Myös ne, joita ei ole kastettu tai, jotka edustavat muita uskontoja, ovat tervetulleita mukaan toimintaan. Tällöin heidän kotiensa näkemysten huomioon ottaminen edellyttää yhteistyötä.

Ihmiskäsityksestä

Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on Jumalan luoma. Hänet on luotu Jumalan kuvaksi ja elämään yhteydessä Luojaansa. Tästä seuraa, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen, ja jokaisen ihmisen elämä on arvokasta. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyössä tulee kunnioittaa ja varjella jokaisen lapsen ja nuoren yksilöllisyyttä, ainutlaatuisuutta ja ihmisarvoa. Yksilöllisyydelle annetaan sijaa. Kasvatuksella tulee vahvistaa lasten ja nuorten minäkuvaa ja itsetuntoa ja ohjata heitä arvostamaan itseään sellaisena kuin ovat. Kasvatuksella tulee myös ohjata lapsia ja nuoria ihmisten keskinäiseen kunnioittamiseen ja lähimmäisenrakkauteen. Ihminen on tarkoitettu elämään, kasvamaan ja jakamaan elämän todellisuutta ja vastuuta toisten ihmisten yhteydessä.

Onko kirkon kasvatuksella omaa pedagogiaa?

Kristillinen kirkko on alusta asti ollut kasvattava kirkko. Jo ensimmäisten vuosisatojen aikana se kehitti kasvatus- ja opetusjärjestelmän, katekumenaatin. Kasvatusjärjestelmä on kokenut eri vaiheita historian kuluessa. Liikkeelle on lähdetty kirkon omasta arvopohjasta ja kristillisestä uskosta nousevista keskeisistä sisällöistä kasvatustavoitteissa. Kasvatuksen teoriat kehittyvät, ja sitä kautta menetelmät elävät ja muuttuvat. Teologialla ja kirkolla ei ole omaa erityistä teoriaa, eikä ole mahdollista luoda pedagogian malleja yksin teologisista lähtökohdista. Pedagogisten suuntausten

luomia malleja, niiden taustalla olevia arvoja ja niiden toimivuutta on syytä arvioida kirkon lapsi- ja nuorisotyössä kristillisen kasvatuksen, ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon näkökulmista. Näin saadaan käyttöön ja voidaan soveltaa kulloinkin parhaiten toimivia menetelmiä. Mikäli menetelmät tuovat aineksia, jotka ovat kristillisen uskon ja siitä ammentavan ihmiskäsityksen näkökulmasta vieraita, niihin on syytä suhtautua kriittisesti. Kirkon tehtävä on pitää yllä keskustelua näistä teemoista myös yhteistyötahojen kanssa.

Oppimisesta ja tiedosta

Ihminen oppii jatkuvasti. Oppiminen on osin tietoista ja osin tiedostamatonta. Oppiminen liittyy kokonaisvaltaiseen kasvuprosessiin. Aiemmin opittu vaikuttaa uuteen opittavaan ja sen ymmärtämiseen. Siksi avoin ilmapiiri, vuorovaikutteisuus ja aito dialogisuus ovat oppimisen kannalta tärkeitä. Näin lapsi ja nuori voi myös kysellä ja pohtia avoimesti, purkaa väärinkäsityksiä, vahvistaa oppimaansa, olla tarvittaessa kriittinen ja avoin uuden omaksumiselle.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön lähtökohdat, usko ja rakkaus, ovat pysyviä. Silti myös kristinuskoon ja etiikkaan liittyvää tietoa, käsityksiä ja kokemuksia tulee voida käsitellä aktiivisesti, pyrkiä ymmärtämään niiden kontekstit sekä arvioida ja työstää niitä eteenpäin.

Kasvu- ja oppimisympäristö

Lapsen ja nuoren arvostaminen yksilöllisenä oppijana ja osallistujana painottaa yksilöllisen kohtaamisen tärkeyttä. Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä ohjaajilla tulee olla yksilöllisen kohtaamisen ja ohjaamisen taidot, joita sovelletaan iän ja muiden tilanteen vaatimien edellytysten mukaan. Samalla painotetaan myös yhteisöllisyyttä ja oppimisen ja kasvun yhteisöllistä luonnetta. Toimiminen erilaisten ja eri ikäisten kanssa erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä antaa mahdollisuuden lähimmäisenrakkauden periaatteiden toteutumiseen arkielämässä. Yhteisöllisyys tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuksia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittymiseen. Lisäksi se antaa mahdollisuuden ajattelua ja merkitysrakenteita uudistavaan dialogiin. Kristillisen uskon, arvomaailman ja lähimmäisenrakkauden kontekstissa lapsi ja nuori rakentaa omaa suhdettaan Jumalaan ja kristilliseen uskoon sekä rakentaa kristityn ihmisen identiteettiään elämällä jumalanpalvelusyhteisössä. Aidoissa dialogeissa erilaiset näkökulmat rakentuvat

yksilöllisesti kuitenkin yhteisön rikastuttamana sekä uskonyhteisön kontekstin tarjoamassa viitekehyksessä.

Lapsille ja nuorille tarjotaan mahdollisuuksia elää, toimia ja oppia ryhmissä. Tällöin työntekijöillä ja vapaaehtoisilla on oltava taidot ohjata ryhmiä ja toimia niiden kanssa. Ryhmäkokojen on oltava sellaisia, että ne mahdollistavat riittävän yksilöllisen kohtaamisen. Tämä edellyttää, että työlle taataan riittävät resurssit. Työtapojen näkökulmasta valinta merkitsee yhteistä työskentelyä ja tiimimäistä työtä, yhteisöllistä kasvattajuutta. Toiminnan menetelmien tulee olla eettisesti ja pedagogisesti perusteltuja ja arviointia kestäviä.

Tilanteiden ilmapiiri, kokoontumis- ja toimintatilat ja niiden järjestelyt ovat sanatonta viestintää, joka on oppimisen kannalta merkittävää. Koska haluamme painottaa yhteisöllisyyttä ja ryhmän merkitystä, tilojen täytyy mahdollistaa kokoontuminen ja yhteistoiminta. Samalla on oltava aina mahdollisuus hiljentymiseen ja luottamukselliseen keskusteluun. Koska haluamme painottaa hengellisen elämän ja kasvun merkitystä, sakraalitilan järjestämiseen ja symbolien käyttöön on suhtauduttava arvostavasti. Koska haluamme korostaa matalan kynnyksen toimintoja, avoimuuden ja kutsuvuuden tulee viestittyä ulospäin.

Arvioinnista

Lapsi- ja nuorisotyön vahvuutena on pitkäjänteinen toiminta, joka tukee lapsen ja nuoren kasvua ja vahvistaa identiteettiä seurakunnan jäsenenä. Kasvatustyö lapsi- ja nuorisotyössä on nähtävä jatkumona ja tälle ns. perustoiminnalle pitää turvata edellytykset. Projektiluonteinen työ antaa osaltaan mahdollisuuksia työn kehittämiseen ja uusien menetelmien testaamiseen. Kaikkea työtä on seurakunnassa syytä jatkuvasti arvioida ja kehittää työn tulosten ja vaikuttavuuden näkökulmasta, vaikka seurakuntatyön arviointi ei ole helppoa. Tilastoilla on arvioinnissa oma merkityksensä, mutta ne eivät ole paras mahdollinen tapa arvioida työn laatua. Seurakunnissa tapahtuvan ennakoinnin ja suunnittelun on syytä olla aktiivista, jotta säilytettäisiin muutoksissakin riittävät toimintamahdollisuudet.

5.2. KIRKON LAPSI- JA NUORISOTYÖSSÄ ON ROHKEASTI PIDETTÄVÄ ESILLÄ USKOA JUMALAAAN

Vision toteutumiseksi on tärkeää, että lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen luodaan mahdollisuuksia pyhän kohtaamiseen. Tärkeää on myös, että kristillisen uskon traditio välittyy sukupolvelta toiselle. Tämä merkitsee seuraavien asioiden painottamista kirkon lapsi- ja nuorisotyössä:

- jumalanpalveluselämä
- kaste
- ehtoollinen
- virret ja hengelliset laulut
- Raamattu
- rukous
- kristilliset symbolit, tavat, rituaalit

Jumalanpalveluselämällä ymmärretään kaikkea seurakunnan kokoontumisiin kuuluvaa hartauselämää. Sen keskus on seurakunnan pääjumalanpalvelus eli messu.

Lapsi- ja nuorisotyön strategiaa toteuttava seurakunta ottaa messussa huomioon lapset, nuoret ja heidän perheensä. Messun suunnittelussa lapsi- ja nuorisotyöntekijät ovat mukana nykyistä selvästi enemmän. Seurakunta pitää esillä näkemystä, että jumalanpalvelus on keskeinen armollisen Jumalan kohtaamisen paikka. Vanhempia rohkaistaan osallistumaan messuun ja käymään pyhällä ehtoollisella yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Strategiaa toteuttava seurakunta järjestää riittävän usein ja eri aikoina erityisiä perhemessuja sekä lasten ja nuorten omia jumalanpalveluksia. Näiden suunnittelussa ja toteutuksessa lapsi ja nuorisotyöntekijät sekä lapset ja nuoret ovat aktiivisesti mukana. Näin seurakunta antaa lapsille, nuorille ja heidän kodeilleen mahdollisuuksia osallistua jumalanpalveluselämään heille sopivalla tavalla.

Jumalanpalveluksia on järjestettävä myös siellä, missä lapset ja nuoret ovat koolla, kuten leireillä ja retkillä sekä yhdessä päivähoiton, koulujen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Jumalanpalveluksia suunniteltaessa on otettava

huomioon elämän siirtymävaiheet, kuten koulunkäynnin aloittaminen, uuteen oppilaitokseen siirtyminen ja sieltä valmistuminen. Nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla on huomioitava omia elämäntilanteeseen kuuluvia erityiskysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi vanhempien luota muuttamiseen, asuinpaikan vaihtamiseen ja seurustelu- ja parisuhdekysymyksiin.

Jumalanpalveluselämällä tarkoitamme myös kaikkea muuta seurakunnan kokoontumisiin kuuluvaa hartauselämää. Seurakunnassa vietettävä hartauselämä ei ole messusta erillään eikä vaihtoehto sille, vaan liittyy jumalanpalveluselämään. Pyhäpäivän messun sanoman on kuuluttava lasten ja nuorten arjessa, siellä missä lapset ja nuoret arkipäivinä liikkuvat. Lapsi- ja nuorisotyössä on kuljettava yhtäältä kirkkovuotta tekstien, Raamatun kertomusten, virsien ja laulujen kanssa seuraten, toisaalta herkkänä lasten ja nuorten elämäntilanteille. Kun hartaushetkiä vietettäessä käytetään kristillisiä tapoja ja symboleja, niistä ja niiden käytöstä tulee elävä osa jumalanpalveluselämää. Hartaushetkiä tulee viettää sekä sakraalitulissa että kaikkialla, missä lapset ja nuoret ovat koolla. Hartaushetki ei ole opetustilanne, vaan tärkeintä siinä on ihmisen ja Jumalan välinen kohtaaminen.

Osallisuus, kuulluksi tuleminen ja oman itsensä ilmaiseminen ovat lasten ja nuorten jumalanpalveluselämän ydintä. Yhteisöllisyys ja saman elämäntilanteen jakaminen puolestaan korostuu nuorten aikuisten kohdalla. Siksi on tärkeää, että seurakunnissa rohkaistaan myös jumalanpalveluselämässä uuden etsimiseen ja luomiseen.

Kaste on uskonelämän luovuttamaton lähtökohta. Kasteessa ihmisestä tulee Jumalan lapsi. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyö perustuu kasteeseen ja siinä lahjaksi saatavaan uskoon. Seurakunnissa on pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni lapsi pääsee osalliseksi kasteen lahjasta. Kaste- ja lähetyskäsky velvoittaa seurakuntaa tekemään työtä myös kastamattomien lasten ja heidän perheidensä parissa.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä kaste keskusteluihin ja kastettavan perheen, kummien ja suvun kohtaamiseen. Kastetilaisuuksissa ja niihin liittyvissä kaste keskusteluissa papit tekevät myös tärkeää kasvatustyötä kristityn identiteetin vahvistamisessa kohdatessaan toimituksissa mukana olevia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään. Papiston koulutuksessa ja työajan käytössä kasteeseen paneutumiseen on varattava riittävästi resursseja.

Suomessa lapset ovat voineet nauttia **ehtoollisen** yhdessä vanhempiensa kanssa jo vuodesta 1979 lähtien. Vuoden 2003 alusta myös rippikoululaiset ovat voineet opettajansa johdolla osallistua seurakunnan yhteiselle ehtoolliselle. Perheitä on jatkossa rohkaistava entistä enemmän osallistumaan ehtoolliselle. Ehtoollisen sisällön opetuksessa on korostettava ehtoollista yhteyden ateriaana.

Virret ja hengelliset laulut ovat uskon kieltä. Virsilauluperinnettä on tietoisesti elvytettävä niin kodeissa kuin seurakunnissa. Virsien käyttöä on edistettävä sekä seurakunnan omassa toiminnassa että yhteistyössä koulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Tämä edellyttää lapsi- ja nuorisotyön sekä seurakunnan musiikkityön läheistä yhteistyötä. Lapsi- ja nuorisotyölle on hyvä laatia työkausittain suunnitelma, jossa sovitaan yhteisesti joitain opeteltavia ja useammin toistuvia virsiä sekä hengellisiä lauluja. On huolehdittava, että virsien ja hengellisten laulujen suunnitelmallinen käyttö seurakunnissa toteutuu. Lapsena opitut virret ja hengelliset laulut voivat sanomallaan kantaa ihmistä läpi elämän sen eri vaiheissa.

Raamatun tuntemusta on vahvistettava. Lapsi- ja nuorisotyössä tähän haasteeseen on vastattava kahdella tavalla: koulutuksella ja Raamatun kertomuksiin paneutumalla. Lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden perus- ja täydennyskoulutuksessa Raamatun tuntemuksen ja sen käyttämisen osuutta on tuntuvasti lisättävä. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyössä on huolehdittava siitä, että ainakin ns. Raamatun suuret kertomukset niin Vanhasta kuin Uudesta testamentista tulevat tutuiksi jokaiselle sukupolvelle. Niiden kertominen edesauttaa kuulijaa ymmärtämään itseään ihmisenä Jumalan luomassa maailmassa. Ilman niiden tuntemusta on vaikea ymmärtää oman kulttuurimme rikkautta. Lapsi- ja nuorisotyössä voidaan laatia Raamatun käytöstä suunnitelma, jolla varmistetaan näiden kertomusten sisältämän tradition siirtyminen lapsille ja nuorille. Raamatun ensisijainen käyttötilanne on kuitenkin kirkon hengellisessä elämässä. Siksi Raamatun lukemisen ja tulkinnan on kuuluttava keskeisenä osana kirkon jumalanpalveluselämään, myös lapsi- ja nuorisotyössä.

Henkilökohtainen **rukous** on suomalaisessa uskonnollisuudessa keskeisellä sijalla. Iltaja ruokarukousperinteen ylläpitäminen kodeissa on näiden rukousten yksilöllisestä luonteesta huolimatta myös seurakunnan lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden vastuulla. Lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen on annettava välineitä rukouselämän harjoittamiseen. Yksilöllisen rukouksen rinnalla on seurakunnissa korostettava myös

yhteistä rukousta. Yhteinen rukous elvyttää yksityistä rukoilijaa. Seurakunnan yhteisessä rukouksessa yhteisö kantaa yksilöä. Siksi seurakunnan yhteiseen rukouselämään on kiinnitettävä huomiota myös lapsi- ja nuorisotyössä. Tämä edellyttää rukouselämän yhteistä suunnittelua ja valmistelua muiden työmuotojen kanssa. Rukous on yhteistä rukousta ennen kaikkea silloin, kun jokainen rukoilija osallistuu siihen omalla äänellään. Tällaisella rukouksella on oltava sijansa jokaisessa seurakunnan kokoontumisessa. Seurakunta on lakkaamatta rukoileva yhteisö.

Kristilliset symbolit ovat virsien ja laulujen tavoin uskon kieltä. Kolmiyhteisestä Jumalasta voi puhua mielekkäästi vain symbolien avulla. Esimerkiksi kuvalliset symbolit viestivät ihmiselle kristinuskon keskeistä sisältöä – mutta vain, jos ihminen tuntee nämä symbolit ja ymmärtää niiden merkityksen. Symbolien harkittu käyttö lapsi- ja nuorisotyössä edistää lasten ja nuorten halua sitoutua omaan uskoonsa. Symbolit kutsuvat ihmisen mietiskelyyn. Lapsia ja nuoria on ohjattava symbolien käyttöön ja hiljentymiseen niiden avulla. Lapsi- ja nuorisotyössä on keskityttävä olennaisiin, tuttuihin symboleihin ja etsittävä niiden viestiä yhdessä mietiskellen. Tällainen työskentely voi olla opastamassa lasta ja nuorta uskon salaisuuksien äärelle.

5.3. TYÖN RAKENTEITA ON ARVIOITAVA

Vision toteutuminen edellyttää, että vuonna 2010 kaikissa seurakunnissa tehdään lapsi- ja nuorisotyötä toimivilla rakenteilla ja että työn resurssit ovat riittävät. Lapsi- ja nuorisotyön kautta tavoitetaan paljon ikäluokkia ja heidän vanhempiaan. Näiden ikäluokkien kanssa tehtävä työ varmistaa seurakuntatyön jatkuvuuden tulevaisuudessakin. Työtä ei kuitenkaan tehdä ainoastaan jatkuvuuden vaan ennen kaikkea lasten ja nuorten itsensä vuoksi. Rakenteiden ja resurssien kannalta on välttämätöntä myös, että seurakunnan kaikissa luottamus- ja hallintoelimissä on vastuunkantajia, joilla on lapsi- ja nuorisotyön asiantuntemusta. On myös tärkeää, että luottamuselimiin kaikilla kirkon hallinnon tasoilla valitaan nuoria ja nuoria aikuisia tuomaan kuuluviin nuorten oma ääni. Seurakunnissa ja hiippakunnissa tarvitaan lapsi- ja nuorisotyölle omia, vastuuta kantavia, asiantuntevia hallintoelimiä. Toimintaa rakennetaan lapsesta, nuoresta ja perheestä käsin, ei työmuodoista käsin. Siksi on oltava valmiutta uudenlaisiin tapoihin työn organisoimisessa ja kumppanuudessa eri yhteistyötahojen kanssa. Tämä edellyttää paneutumista työn rakenteisiin ja niiden

arviointia suhteessa vision toteuttamiseen ja tarvittaessa rohkeaa uudelleen suuntautumista.

Kirkko osana yhteiskuntaa

Yhteiskunnallisen muutoksen myötä on nähtävissä tekijöitä, jotka vaikuttavat myös lapsi- ja nuorisotyön rakenteisiin. Väestön muuttaessa kasvukeskuksiin seurakuntien väkiluku kasvaa vauhdikkaasti. Toisaalla kaikki maaseutuseurakunnat eivät kykene verotulojen vähenemisen takia ylläpitämään nykyistä työntekijämäärää. Muutoksen keskellä olemassa olevista, pysyvistä ja turvallisista rakenteista kiinni pitäminen voi olla esteenä uuden löytymiselle.

Seurakunnat ovat tulevaisuudessa erilaisten haasteiden edessä, joihin tulisi löytää ratkaisuja: toiset joutuvat vähentämään toimintoja ja henkilöstöä, toiset palkkaamaan lisää työvoimaa. Ensisijaisesti seurakunnan lapsi- ja nuorisotyön on noustava sille annetusta missiosta. Tämä voi edellyttää työn rakenteiden ja työtapojen uudistamista. Resurssien turvaamiseksi ja toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi on syytä etsiä uusia yhteistyömuotoja seurakuntien, kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Lapsi- ja nuorisotyössä uusien ratkaisujen löytyminen on ensisijaisesti kiinni työntekijöiden asiantuntijuudesta. On kyettävä kriittisesti arvioimaan työtä ja sen rakenteita. Tässä tilanteessa seurakunnat joutuvat etsimään tasapainoa verkostotyön, kotien tukemisen ja kokoavan toiminnan välillä. Toimintaa ja osallistumisen mahdollisuuksia on suunnattava eri toimintatapoja käyttäen tasapuolisesti kaikille ikäluokille koko seurakunnan alueella.

Verkostotyö

Yhteiskunnassamme lapsi- ja nuorisotyön alueella erilaisia toimijoita on paljon. Lisäksi vuoteen 2010 mennessä lastensuojelun, lasten ja nuorten erityiskasvatuksen ja sosiaalisen tuen tarve kasvaa voimakkaasti. Verkostoituminen keskeisten yhteistyötahojen kuten päivähoiton sekä koulun ja oppilaitosten kanssa on osa seurakuntien lapsi- ja nuorisotyötä. Verkostoitumisen vaatimat resurssit on aina syytä arvioida lapsen ja nuoren siitä saaman edun ja seurakunnan tehtävän näkökulmasta. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyöntekijät ovat verkostotyössäkin ensisijaisesti kristillisen kasvatuksen asiantuntijoita. Tarpeen vaatiessa ja resurssien riittäessä lapsi- ja

nuorisotyöntekijät ovat mukana yhdessä muiden toimijoiden kanssa huolehtimassa muista tehtävistä. Työn erilaisilla rajapinnoilla liikuttaessa on hallittava ammattitaito, sen mahdollisuudet ja rajat ja osattava käyttää hyväksi verkostotyön ja moniammatillisuuden tarjoamat mahdollisuudet. Tällöin työntekijän tehtävä on tuoda mukanaan verkostotyöskentelyyn seurakunnallisen työn arvot, identiteetti ja osaamisvahvuudet.

Seurakunnan sisäinen yhteistyö

Lapsi- ja nuorisotyön strategiassa korostetaan yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden vahvistaminen edellyttää työmuotojen verkostoitumista. Lapsityö ja nuorisotyö kokoavat ja kohtaavat paljon lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan, isovanhempiaan ja kummejaan. Kristillinen kasvatusta on työntekijöiden yhteistä osaamista. Tämän ammattitaidon varassa työntekijät voivat ylittää ikäkausijatteluun perustuvia työalojen rajoja ja kantaa yhteistä vastuuta kasvatustehtävästä.

Seurakunnan työn näkeminen kokonaisuutena ja kasvatustyön jatkumoluonteen arvostaminen edellyttää yhteisiä linjauksia ja yhteistyötä lapsi- ja nuorisotyön sisällä, mutta myös vuorovaikutusta muitten työalojen kanssa. Kun eri toimijat seurakunnassa toimivat tarkoituksenmukaisella tavalla yhteistyössä, seurakunnan kasvatustyö on parhaimmillaan pitkäjänteistä, tavoitteellista toimintaa, joka ottaa huomioon eri elämäntilanteissa elävät lapset, nuoret ja heidän perheensä sekä nuoret aikuiset. Esimerkiksi eri työalojen vastuunkantajista muodostettava perhetyön tiimi voi olla hyvä ratkaisu, kun seurakunta haluaa tukea lapsiperheitä ja niissä tapahtuvaa kristillistä kasvatusta.

Henkilöstö

Kirkkomme lapsi- ja nuorisotyössä on yli 4 000 työntekijää. Näitä työntekijöitä tarvitaan myös vuonna 2010. Jos jokin työmuoto menettää ajankohtaisuuttaan, on aika suunnata työpanos uudella tavalla vision toteuttamiseksi. Kyse voi olla tällöin myös työotteen syventämisestä. Esimerkkinä seurakunnissa työvoiman uudelleen suuntaamisesta on ollut vahvistunut lasten aamu- ja iltapäivätoiminta. Tärkeää työn kannalta on, että lapsi- ja nuorisotyöntekijöillä on riittävä koulutus ja tarvittava, hyvä ammattitaito sekä kelpoisuus kirkon työhön. Tämä tulee huomioida myös rekrytoinnissa. Lisäksi seurakuntien on työnantajina huolehdittava työntekijöidensä jaksamisesta ja

täydennyskoulutuksesta. Työntekijöiden on oltava lapsi- ja nuorisotyön sekä kristillisen kasvatuksen asiantuntijoita.

Seurakuntalaisen osallisuus

Vapaaehtoistoiminta on yksi uudistuvan kansankirkon peruspilareista. Kirkkomme lapsi- ja nuorisotyössä toimii yli 41 000 vapaaehtoista. Aito osallisuus edellyttää, että lapsi- ja nuorisotyö tarjoaa jatkossakin mielekkäitä tehtäviä ja tarvittavan tuen vapaaehtoisille toimijoille. Vapaaehtoisten toimijoitten työllä ei kuitenkaan ole mahdollista korvata ammatillisen henkilöstön tekemää työtä.

Ikävaiheisiin liittyvä työ

Lapsella ja nuorella on oikeus elää uskoaan todeksi ikävaiheelleen ominaisella tavalla. Erilaiset kehitysvaiheet, ajattelun piirteet ja uuden omaksumiseen liittyvät tekijät tulee ottaa huomioon ja rakentaa tilanteet osallistujia arvostavasti. Jotta visio toteutuisi, seurakunnan on löydettävä riittävästi kosketuspintaa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämään. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön on aktiivisesti etsittävä näitä kosketuspintoja. Mahdollisuudet, joissa seurakunta voi kohdata perheitä, alkavat kastekeskusteluista ja jatkuvat ikävaiheittain kokoavan toiminnan ja verkostotyön kautta. Seurakuntien kokoavan toiminnan rinnalla yhteyksien rakentamisen kannalta olennaisia tahoja ovat edelleen päivähoito, koulu ja oppilaitokset.

Rippikoulutyön kautta seurakunta tavoittaa miltei kaikki aikuisuuden kynnyksellä olevat jäsenensä ja heidän perheensä. Näiden toimintojen kehittämisessä on jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota mission ilmaisemaan toiminta-ajatukseen: lapsille, nuorille ja heidän kodeilleen on järjestettävä mahdollisuuksia kohdata ilman ehtoja armollinen Jumala. Oma haasteensa tulevina vuosina on pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa kirkolle tarjoutuva mahdollisuus olla lisääntyvästi mukana järjestämässä ikäryhmää palvelevaa, seurakunnan kasvatustyön tavoitteiden mukaista toimintaa. Ikävaihe 12-14 on monin tavoin tärkeä arvojen muodostumisen kannalta, ja tyttöjen ja poikien kasvun tukeminen tässä vaiheessa tarjoaa kirkolle suuren haasteen. Kosketuspinnan säilyttäminen nuoriin rippikoulun jälkeen toimii hyvin isostoiminnan kohdalla, mutta lisäksi muun nuoria kokoavan toiminnan kehittäminen on tulevina vuosina nähtävä tärkeänä kehittämisalueena. Nuorisotyön vastuualueeseen kuuluu myös seurakunnan alueella asuvien nuorten aikuisten palveleminen ja yhdessä muun

seurakuntatyön kanssa toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen. Tämän ikäluokan (18-29-vuotiaat) uskonnollisuus on tilastojen mukaan kaikkein vähäisintä ja kirkosta eroaminen merkittävää. Seurakunnan tehtävä on kuitenkin olla myös nuorten aikuisten tukena elämänvaiheessa, johon kuuluvat aikuisuuteen kasvamisen suuret kysymykset, aikuisen uskon etsintä ja monet kauaskantoiset elämän ratkaisut.

Vaikka korostamme lapsen ja nuoren kunkin ikävaiheen merkitystä, tämän hetkisen elämän arvoa ja toiminnan elämistä tässä päivässä on kasvatuksellisesti suuntauduttava aina myös tätä päivää pidemmälle.

Viestintä ja media

Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä viestintä nähdään osana kirkon missiota. Viestintä lapsi- ja nuorisotyössä on ennen muuta julistusta, kirkon uskon ja tradition välittämistä, tiedotusta ja yhteisöllisyyden rakentamista. Lasten ja nuorten kohdalla henkilökohtaisen viestinnän merkitys on suuri.

Nykyisten viestimien avulla on mahdollista julistaa evankeliumia myös niille lapsille ja nuorille, joita seurakunnan perinteiset kokoavat työmuodot eivät juuri tavoita. Internetin, television, radion ja puhelinliikenteen kautta tapahtuvan viestinnän kehityksen seuraaminen ja näiden mahdollisuuksien soveltaminen kirkon tarpeita vastaavaksi on ensisijaisesti kirkon yhteisten työmuotojen tehtävä. Yksittäisten seurakuntien on arvioitava, voidaanko tämän alueen voimavaroja lisätä. Oman seurakunnan toiminnasta tiedottaminen koteihin paikallisia viestintävälineitä hyväksi käyttäen on jokaisen seurakunnan tehtävä. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöllä on paljon myönteistä ja yleisesti kiinnostavaa kerrottavaa toiminnastaan, ja tätä mahdollisuutta tulee viestinnässä käyttää. Vuonna 2010 kirkko saa näkyä mediassa enemmän kuin nykyisin, mutta kuitenkin siten, että kirkon oma rooli keskustelun herättäjänä on nykyistä aktiivisempi. Vision toteutuminen edellyttää seurakunnassa arviointia siitä, millä tavoin viestintä on tarkoituksenmukaisinta hoitaa riittävän tehokkaasti asiallisen ja kiinnostusta herättävän sekä kasvatusta palvelevan tiedon tuomiseksi julki. Seurakuntien ratkaisut tässä asiassa voivat olla hyvinkin erilaisia. Kirkon yhteisten työalojen tehtävä on pitää esillä julkisuudessa laajempia kokonaisuuksia sekä tarjota riittävää viestintäkoulutusta lapsi- ja nuorisotyössä toimiville.

Moderni viestintä on usein interaktiivista ja yhteisöllisyyttä rakentavaa. Tämän ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää seurakunnan työssä. Viestinnän lähtökohtana ei voi sen tähden olla vain tiedonvälitys tai julistus. Yhteisöllisyyden rakentamisessa viestinnän tarjoamia mahdollisuuksia on tutkittava sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Perusajatuksena kirkon viestinnässä tulisi näkyä usko siihen, että viestintätapahtumaan osallistuvat saavat vahvistusta kristityn identiteetilleen ja myönteisiä kokemuksia kuulumisesta Kristuksen kirkkoon.

5. 4. SEURAKUNTA TUKEE LAPSEN JA NUOREN KASVUA

Kasvattajia on rohkaistava suojelemaan lapsuutta ja nuoruutta

Lapsen ja nuoren tulee saada olla oman ikäisensä. Olla pieni ja turvassa ovat lapsen perusoikeuksia. Lapsuuden tulee olla kasvamisen aikaa, jossa elämän ilmiöt ja kysymykset ajankohtaistuvat siinä rytmissä, jossa lapset ovat kykeneviä ottamaan niitä vastaan. Välittäessämme aikuisten asioita ja vastuuta lasten ja nuorten elämään liian varhain sekä vaatiessamme heiltä yhä nuorempina itsenäisiä suorituksia ja päätöksiä me varastamme lapsilta heidän lapsuuttaan. Samalla voimme kiirehtiä nuoren aikuistumista haittaavalla tavalla. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön on tuettava vanhempia lapsuuden varjelemisessa sekä toimittava niin, että lapset ja nuoret saavat kasvurauhan ja tarvittavan tuen omalle kasvun vaiheelleen.

Nuoruus on korvaamattoman ainutkertainen elämänvaihe. Siihen kuuluu luonnostaan etsiminen ja kyseleminen, perinteisten arvojen kyseenalaistaminenkin. Seurakunnan tulee tarjota turvallinen kasvuympäristö myös niille nuorille, jotka haastavat vanhempiensa ja muiden aikuisten arvoja ja uskomuksia. Kysymyksiä ja etsimistä ei saa vaientaa, vaan siihen tulee rohkaista ja etsiä yhdessä kristillisestä uskosta ja arvoista elämää kannattelevia ja rohkaisevia eväitä. Nuorta tulee tukea myös myöntämään elämään monien mahdollisuuksien rinnalla kuuluva rajallisuus. Aikuistuvan nuoren itsenäistymistä ja nuorten aikuisten oman elämän rakentamista ja omaehtoista toimintaa on rohkaistava ja myös tärkeissä muutosvaiheissa tuettava.

Lasta ja nuorta on suojeltava myös liialta ja ennenaikaiselta tiedolta. Lapsella ei ole mahdollisuutta ymmärtää ja jäsentää kaikkea sitä informaatiota ja kuvatulvaa, mitä hänelle televisiosta, lehdistä, mainoksista ja tietoverkosta tarjotaan. Jatkuvasti kasvava

informaatiotulva avaa lapselle ja nuorelle aikuisten maailman liian varhain. Aikuiset varastavat lapsuutta myös silloin, kun teknisiä laitteita käytetään inhimillisen läsnäolon korvikkeina. Vuonna 2010 seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön toiminnan yhden painotuksen on oltava kriittinen ja tietoisuutta lisäävä mediakasvatus lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen. Lisäksi kirkon lapsi- ja nuorisotyön on oltava mukana vaikuttamassa mediaa koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Lapsen ja nuoren ainutkertainen yksilöllisyys on hyväksyttävä

Lapset ja nuoret ilmaisevat itseään eri tavoin. Itseilmaisussa näkyy ihmisen persoonallisuus. Lapsi ja nuori odottaa aikuisilta hyväksymistä ja tukea persoonallisille tavoilleen ja kyvyilleen. Itseilmaisun ehkäiseminen, turhentaminen tai huomiotta jättäminen loukkaa syvästi lapsen ja nuoren itsetuntoa. Aikuisten tulee antaa tilaa sille, mikä lapselle ja nuorelle on tärkeää: leikille, sadulle, mielikuvitukselle, harrastuksille ja oleilulle. Mission toteuttaminen ei edellytä elitistisiä välineitä, huippusuorituksia ja menestyjän roolia.

Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä on vaalittava oikeudenmukaisuuden periaatteita ja ohjattava lapsia ja nuoria toimimaan niiden mukaisesti. Työssä tulee korostua tasa-arvoisuus kaikkien ihmisten kesken, syrjinnän ja suosimisen välttäminen, kuulluksi tuleminen sekä oikeus ja velvollisuus ihmisten välisten ristiriitojen selvittämiseen. Tämä merkitsee avoimen ja tasavertaisen keskustelukulttuurin sallimista lasten ja nuorten sekä aikuisten välillä. Kasvattaja osallistuu keskusteluihin kasvaakseen ja kehittyäkseen itsekin.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä edellytetään kaikilta toimijoilta pyrkimystä rehellisyyteen ja avoimeen todellisuuden kohtaamiseen. Lapsi- ja nuorisotyössä on suosittava tutkivaa lähestymistapaa lasten ja nuorten elämäkysymyksiä ja uskon salaisuutta lähestyttäessä. Tämä edellyttää kasvattajilta avointa, kyselevää, keskustelevaa - ei valmiita vastauksia antavaa työskentelyotetta. Lapsen ja nuoren kysymykset ja niiden ratkaisuyritykset ovat arvokkaita heidän oman kasvunsa ja kehityksensä kannalta. Tärkeämpää kuin valmiiden vastausten antaminen on rohkaista lasta ja nuorta jatkamaan kysymistä.

Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisessä on mahdollisuus ja taipumus sekä hyvään että pahaan. Kasvun ja muuttumisen mahdollisuudet ovat aina olemassa. Ihminen on

epätäydellinen ja hän saa olla keskeneräinen. Kasvattajat kohtaavat ihmisen mahdollisuudet ja rajat sekä itsessään että kasvatettavissa. Kasvattajan tulee luottaa kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa, mutta myös rehellisesti tunnustaa omat rajansa ja epätäydellisyytensä sekä kantaa vastuu omista virheistään. Samoin hänen tulee ohjata lapsia ja nuoria näkemään itsensä kokonaisina mahdollisuuksineen ja puutteineen.

Yksi kristillisen kasvatuksen peruspilareista on armo ja anteeksianto. Jokaisella ihmisellä, niin kasvattajalla itsellään kuin lapsilla ja nuorillakin, on oikeus aloittaa erehtymisen jälkeen uudelleen virheistä ja epäonnistumisista huolimatta. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyössä aikuisten on pidettävä yllä armon kulttuuria myös omalla esimerkillään. Tämä merkitsee, että kaikki toimijat osaavat pyytää ja antaa toisille anteeksi sekä myös vastaanottaa anteeksiantoa. Lapsi ja nuori hyväksytään sellaisena kuin hän on, ei vain sellaisena kuin hänen toivottaisiin olevan. Lapsi ja nuori tulee hyväksyä silloinkin, kun hän on toiminut väärin, vaikka hänen tekojaan ei voitaisikaan hyväksyä. Hyväksytyksi tuleminen ilman ehtoja on elintärkeää, se on kokemus armosta ja rakkaudesta.

Armon ja anteeksiannon mukaan toimiminen tuo maailmaan toivon näkökulman. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä on pidettävä yllä toivon ja luottamuksen ilmapiiriä. Toivo nousee sen kokemisesta, että on hyväksytty ja rakastettu. Lapsille ja nuorille on luotava usko siihen, että nyt ja tulevaisuudessa inhimillinen elämä on elämisen arvoista. Epäonnistumisen kokemuksista huolimatta lapsia ja nuoria on rohkaistava yrittämään uudelleen. On huolehdittava siitä, että jokaisella olisi mahdollisuus osallistua tasavertaisena seurakunnan lapsi- ja nuorisotyön toimintaan.

Kasvattajan roolista

Kasvattajan tehtävä on olla toinen ihminen, aikuinen ja myönteinen auktoriteetti, joka uskaltaa olla aidossa dialogissa. Lapsia ja nuoria tulee ohjata tekemään omia, eettisesti kestäviä valintoja ja ottamaan vastuuta omasta elämästään.

Kasvattaja asettaa tarvittaessa myös rajoja. Lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden on osoitettava aikuisuutta ja ohjattava lapsia ja nuoria näkemään rajat, joiden puitteissa vastuulliset, elämää koskevat ratkaisut ovat mahdollisia. Lapsia ja nuoria tulee ohjata ottamaan vastuuta myös lähimmäisistään ja ympäristöstään.

Lähtökohtana on toisen ihmisen arvostaminen omana itsenään. Auktoriteettina oleminen ei merkitse asemansa taakse menemistä ja ylhäältä päin lähestymistä. Kasvattaja on persoona, jonka työn lähtökohtana ovat arvot, joita hän työnsä kautta välittää. Hän välittää toivoa ja toimii työssään lapsen ja nuoren kanssa tässä ja nyt suunnaten samalla toiminnallaan tulevaisuuteen. Kirkon lapsi- ja nuorisotyö ei ole arvoneutraalia. Tämä on haaste aikuisen persoonalliselle ja ammatilliselle kasvulle työntekijänä. Työn arvopohjaa, teoreettista pohjaa ja menetelmiä on oltava valmis arvioimaan koulutuksen ja työnohjauksen keinoin. Omasta jaksamisesta ja hengellisen elämän hoitamisesta on tärkeää huolehtia.

Lasten ja nuorten on saatava tukea hengelliselle kasvulleen

Jokainen ihminen tarvitsee kiintymyssuhteita, pysyvää ja tiivistä vuorovaikutusta läheisiinsä. Läheisten ihmissuhteiden lisäksi myös muut, kodin ulkopuoliset ihmiset ovat merkittäviä lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle. Myös hengellisen kasvun kannalta on tärkeää, jos lapsella ja nuorella on luotettavia, pysyviä ihmissuhteita. Lapset ja nuoret tarvitsevat myös vapautta ja ehdotonta rakkautta toteuttaakseen itseään ja säilyttääkseen yksilöllisyytensä. Samalla lapset ja nuoret tarvitsevat ohjausta ja rajoja, jotka auttavat erottamaan hyvän pahasta, oikean väärästä, sallitun kielletystä ja tavoittelemisen arvoisen turhasta. Lapsi- ja nuorisotyössä on huolehdittava siitä, että lapsen ja nuoren varttuessa hänen ympärillään olisi tuttuja ja turvallisia ihmisiä hengellistä kasvua ja kehitystä tukemassa.

Seurakunnassa lasten ja nuorten tulee saada kohdata välittäviä ja huoltapitäviä aikuisia ja saada yhteisöllistä tukea kasvulleen. Tämä on haaste sekä työntekijöille että aikuisille seurakuntalaisille. Keskusteluyhteys ja sielunhoidollinen tuki ovat aina saatavilla. Seurakunnassa on kysyttävä aina uudelleen, mitä tarvitaan, jotta lapset ja nuoret voivat elää ja toimia seurakunnassa ja kasvaa "viisaudessa, iässä ja armossa".

5.5. KOTI YHTEISTYÖKUMPPANINA

Kasteopetus - yhteistyön lähtökohta

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön keskeinen lähtökohta on kaste. Kaste velvoittaa ja oikeuttaa vanhemmat yhdessä kummien ja seurakunnan kanssa antamaan lapselle kristillistä kasvatusta. Kristillinen kasvatusta pyrkii tukemaan lapsen ja nuoren kasvua kristittyinä ja

seurakunnan jäsenenä. Luontevin ja keskeisin yhteistyökumppani on perhe ja lapsen koti, mukaan lukien kummit ja isovanhemmat.

Käsitys perheestä, sen koosta ja sen merkityksestä on vaihdellut historiassa melkoisesti. Tässä strategiassa perhe ymmärretään avarasti siten, että valitessaan perheen keskeisimmäksi yhteistyökumppanikseen, kirkko ei aseta ehtoja sille, millainen perheen tulee olla. Silloinkin, kun toimintaan osallistuvaa lasta tai nuorta ei ole kastettu, yhteys perheeseen on olennaisen tärkeä.

Vanhempien kanssa kumppanina

Kirkon lapsi- ja nuorisotyö on tehnyt vuosikymmenien ajan kattavaa työtä ja tavoittanut sen kautta myös perheitä. Perheiden ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö on nähtävä entistä tärkeämmäksi. Kirkko arvostaa vanhemmuutta ja kodin kasvatustehtävää. Perheiden hyvinvointi, lapsuuden arvostaminen, koti kasvuympäristönä sekä vanhempien jaksaminen ovat asioita, joihin seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä on yhteistyökumppaneiden kanssa määrätietoisesti panostettava. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun lapsen ja nuoren koti ei kykene tarjoamaan riittävää huolenpitoa tai kasvun tukea. Verkostoituminen ja tarvittavan ammatillisen avun saannin varmistaminen kuuluu tällöin tehtäviin.

Vanhemmuuden tukemiseksi seurakunnat järjestävät esimerkiksi parisuhdekursseja ja vanhemmille tarkoitettuja keskustelutilaisuuksia. Seurakunta vuonna 2010 voi olla se foorumi, jossa vanhemmuudesta ja kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä keskustellaan eri tilanteissa avoimesti ja rohkaisevasti.

Kasvavan lapsen ja nuoren arvomaailmaan vaikuttavat eniten hänen lähikasvattajansa ja muut läheiset ihmisensä. Arvopohja, joka ohjaa lapsen ja nuoren arkielämää, on merkityksellinen. Koti voi antaa aineellisia eväitä ja paljon tavaraa, mutta elämää kauemmaksi kantavia asioita ovat kodista saatavat arvot ja elämän peruskysymyksiin liittyvät asenteet. Yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuullisuutta opitaan kotona. Kristillisen kasvatuksen ensisijainen antaja on koti.

2000-luvun alkaessa yhteiskunnassamme on keskusteltu yhä enemmän lasten ja nuorten erityistarpeista sekä aikuisuuden merkityksestä. Perinteiset ajattelumallit ja kasvatuskäytännöt ovat kokeneet suuria muutoksia. Oheiskasvattajista, kuten

kaupallisuudesta ja mediasta, on tullut vahvoja vaikuttajia lasten ja nuorten elämässä. Taloudellinen hyvinvointi antaa kasvaville monia mahdollisuuksia. Terveen kasvunsa tueksi lapsi ja nuori tarvitsee ennen kaikkea välittävän ilmapiirin, toimivia ihmissuhteita, eteenpäin kantavaa arvopohjaa sekä rajoja asettavaa vanhemmuutta ja yhteisöllisyyttä. Aikamme asettaa vanhemmuudelle ja kasvatustehtävälle haasteita, jotka edellyttävät lisääntyvää yhteistyötä. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön on rakennettava hyviä keskusteluyhteyksiä ja avointa vuorovaikutusta vanhempien kanssa kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi.

Lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden ammatillisia valmiuksia kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön on lisättävä. Tämän lisäksi on etsittävä erilaisia tapoja kotien kristillisen kasvatuksen tukemiseen ja yhteydenpitoon.

Lasten, nuorten ja perheitten hyvinvointia ja yhteisen kasvun edellytyksiä ei voi erottaa toisistaan. Aikuisten yhteisvastuullisuus edellyttää seurakuntatyön rakenteiden ja toimintamenetelmien arvioimista. Tämän saavuttaminen edellyttää moniammatillista, rajoja ylittävää yhteistyötä seurakuntien sisällä ja toimimista perhetyön yhteistyöverkostoissa. Seurakunnan sisällä on tehtävä käytännön johtopäätöksiä toimintojen ja resurssien jakamisesta perhelähtöisesti. Tämä valinta edellyttää valveutuneisuutta seurata ja olla vaikuttamassa yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä lapsia, nuoria ja perheitä koskevien päätösten valmisteluun.

TIIVISTELMÄ

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön tehtävä on sanottu missiossa:

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön lähtökohtana on Jumalan läsnäolo maailmassa ja Kristuksen läsnäolo sanassa ja sakramenteissa.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön toiminta-ajatus nousee sekä lähetyskäskystä (Matt. 28:18-20) että lasten evankeliumista (Mark. 10:13-16). Näihin Kristuksen sanoihin perustuen kirkko edistää lasten, nuorten ja heidän kotiensa mahdollisuuksia kohdata ilman ehtoja armollinen Jumala.

Kasvatustyötä tekemällä kirkko välittää uskon traditiota sukupolvilta toisille ja auttaa ihmisiä elämään mielekkäästi. Elämän mielekkyyden kirkko uskoo löytyvän Jumalan rakkaudesta ja lähimmäisen rakastamisesta Kristuksen antaman esimerkin ja opetuksen mukaisesti.

Työn lähtökohdat voidaan ilmaista kolmella lauseella:

Jumala on.

Elämä on nyt.

Rakkaus liikuttaa.

Työn tavoite on ilmaistu visiossa:

Vuonna 2010 meillä on kirkko, jossa lapsi ja nuori

- *kohtaa pyhän ja rakastavan Jumalan*
- *kohtaa välittäviä ihmisiä*
- *saa olla oman ikäisensä ja oma itsensä*
- *saa tukea kasvulleen ihmisenä ja kristittyinä*
- *kuuluu seurakuntaan, yhteisöön, jonka elämän ja toiminnan pohjana on usko Jumalaan*

Keinot tavoitteen saavuttamiseksi on ilmaistu strategisina linjauksina:

- 1. Arvostamme yksilöä - rakennamme yhteisöä**
- 2. Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä on rohkeasti pidettävä esillä uskoa Jumalaan.**
- 3. Työn rakenteita on arvioitava**
- 4. Seurakunta tukee lapsen ja nuoren kasvua**
- 5. Koti yhteistyökumppanina**

LIITE

TAUSTAA STRATEGIALLE

Lapset ja nuoret suomalaisessa yhteiskunnassa

Lapset ja nuoret voivat keskimäärin hyvin suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimusten mukaan noin kaksi kolmasosaa suomalaisista nuorista on saanut erittäin hyvät lähtökohdat elämälleen. Nuoret ovat hyvin koulutettuja, terveitä ja tasapainoisia. Koko suomalaisen yhteiskunnan kannalta huolestuttavaa on kuitenkin kehitys, joka näyttää olevan edessä loppuilla eli noin yhdellä kolmasosalla nuorista. Vaikka lapsilla ja nuorilla on kaikkina aikoina ollut ongelmia, näyttää tulevan vuosikymmenen aikana jatkuvan kehitys, jossa ongelmat kasaantuvat samoille lapsille ja nuorille ja samoihin perheisiin. Näyttää siltä, että jakautuminen hyvin ja huonosti voiviin lapsiin ja nuoriin käy entistä selkeämmäksi.

Perhe muodostaa lapselle ja nuorelle merkityksellisen kasvupohjan. Se on ennen kaikkea sosiaalinen toimintaverkosto, jonka ihmissuhteet ovat emotionaalisesti ladattuja. Suomalainen perhe on viime vuosikymmeninä ollut monenlaisessa muutoksessa. Keskustelu siitä, mikä perhe on, osoittaa, että käsitteenä perhe on tullut monimuotoisuudessaan vaikeaksi hahmottaa. Perherakenteen muutokset näkyvät tilastoista. Perheitä on Suomessa n. 1,3 miljoonaa, joista lapsiperheitä on 47 %. Lapsiperheiden osuus vähenee jatkuvasti. Kahden vanhemman perhemuoto, jossa vanhemmat ovat avioliitossa on edelleen vallitseva, mutta yleistyvää lapsiperhemuoto ovat avoliittopohjaiset lapsiperheet. Vuonna 2001 heitä oli 16,1 % lapsiperheistä. Yksinhuoltajaperheitä lasketaan olevan n. 19 %. Yksinhuoltajaperheitä, joissa huoltajana on isä, on varsin vähän, vain 2,4 %. Uusperheiden määrä kasvaa jatkuvasti vaikkakin hitaasti.

Vanhemmiksi tullaan yhä vanhempina. Naisten keski-ikä äideiksi tullessa on 28 vuotta ja miesten isäksi tullessa 30-31 vuotta. Lasten lukumäärä perheissä pienenee. Tällä hetkellä jo 45 % lapsiperheistä on yksilapsisia. Avioerot koskettavat vuosittain n. 20 000 lasta.

Kaikista näistä muutoksista huolimatta myös viimeaikaisissa arvotutkimuksissa perhe on todettu yhdeksi kaikkein tärkeimmistä asioista ihmisen elämässä. Lapsen ja nuoren hyvinvoinnin kannalta se on korvaamaton.

Suomalaiset lapset ja nuoret elävät muuttuvassa ja ikääntyvässä yhteiskunnassa. Vilkastuneen muuttoliikkeen myötä huomattava osa kaikista kansalaisista on siirtynyt seurakunnasta toiseen. Iso osa niistä nuorista, jotka vuoteen 2010 mennessä käyvät rip-pikoulun on siirtynyt vanhempiensa mukana muuttotappioalueilta kasvukeskuksiin. Nyt lapsuuttaan elävät nuoret tulevat aikuistumaan yhteiskunnassa, jossa eläkeläisten osuus koko väestöstä nousee. Viimeksi mainittu korostuu erityisesti muuttotappioalueilla, jossa nuorten osuus väestöstä on pieni ja suunnaltaan vähenevä.

Lapset ja nuoret kasvavat monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Monista kulttuuritaustoista tulevien kohtaaminen poistaa luontevalla tavalla ennakkoluuloja ja asenteita, mutta haastaa samalla seurakuntien lapsi- ja nuorisotyötä sekä kotien kristillistä kasvatusta; omaa vakaumustaan rakentaville lapsille ja nuorille on tarjolla aineksia monesta lähteestä. Yhä useampi ei kuitenkaan sitoudu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Kun luterilaiseen kirkkoon kuului vuosituhaten vaihtuessa noin 85 % suomalaisista, oli seuraavaksi suurin ryhmä uskontokuntiin kuulumattomat. Heitä oli liki 13 % suomalaisista. Kirkkoon kuuluvien osuus lienee jatkossakin hiljalleen laskeva ja uskontokuntiin kuulumattomien osuus nouseva.

Lasten ja nuorten elämänpiiriä muuttava tekijä vuoteen 2010 on jatkuvasti kehittyvä informaatioteknologia osana päivittäistä elämää. Muutos on jo viime vuosina ollut huima. 1990-luvulla syntyneet ovat kasvaneet aivan uudenaikaisessa informaatioteknologisessa ympäristössä. Medialukutaidosta on tullut osa nuorten elämän hallintaan liittyvistä taidoista.

Lapset ja nuoret kasvavat osaksi maailmaa, joka on enemmän yhteinen kylä kuin valloittamaton valkoinen kartta. Reaaliajassa koteihin tulvivat uutiset luonnon katastrofeista, yhteiskuntien kriiseistä ja muista maailman tapahtumista tuovat lasten ja nuorten todellisuuteen vaikeasti hallittavia ja kuitenkin heidänkin elämäänsä vaikuttavia asioita. Ekologiset ongelmat, erilaiset geeniteknologiaan liittyvät ratkaisut ja monet muut uudet haasteet pakottavat heidät kohtaamaan ja pohtimaan yhä monimutkaisempia

eettisiä kysymyksiä. Tämä voi johtaa myös uudenlaiseen kokemukseen yhteisyyden mahdollisuudesta ja vastuusta.

Muutosten keskellä nuorten arvostukset ovat pysyneet perinteisinä. Vuoden 2002 nuorisobarometri kertoo, että valtaosalle suomalaisista nuorista tärkeitä asioita ovat hyvät ystävät, hyvä työsuhde ja oma perhe. Kaikkein tärkeimmäksi asiaksi yli 50 % nuorista nimesi oman perheen ja lasten saamisen 35 ikävuoteen mennessä.

Nuorten elinoloja kartoittaneessa tutkimuksessa 14-15-vuotiaista nuorista neljännes ilmoitti kokevansa vanhemmuuden puutetta ja yli 10 % kertoi, ettei heillä ollut yhtään läheistä ystävää. Samoin noin kolmannes nuorista ilmoitti, etteivät he tule kuulluksi koulussa ja 40 %:lla oli opiskeluvaikeuksia. Nuorison työllistyminen kääntyi 90-luvun lopulla myönteiseen suuntaan, mutta edelleen vuonna 2004 nuorten työttömyys on merkittävä kysymys.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyö tänään

Kirkon lapsityö on elänyt muutosten aikaa. 1990-luvulle tultaessa tavoittavin työmuoto oli päiväkerhotyö. Vuosituhannen vaihtuessa päiväkerholaisten osuus ikäluokasta on kuitenkin laskenut esiopetuksen laajenemisen ja päivähoitolain muutoksen myötä. Se näyttäisi vakiintuvan noin 40 %:iin kaikista maamme 4-6- vuotiaista. Päiväkerhoa arvostetaan edelleen: tutkimuksen mukaan 90 % suomalaisista piti päiväkerhoa tärkeänä seurakunnan työmuotona (Kirkkomonitor –99). Vastaavasti koululaisille suunnattujen iltapäiväkerhojen osallistujien määrä on viime vuosina selvästi kasvanut, erityisesti maaseudulla. Kolme neljästä seurakunnasta järjesti jo viime vuosikymmenen lopulla koululaisille tarkoitettua iltapäivätoimintaa, usein yhdessä paikkakunnalla toimivien järjestöjen ja kunnan kanssa. Määrä on kolminkertaistunut viiden viime vuoden aikana. Vuonna 2002 seurakunnissa oli iltapäiväkerholaisia 17660. Tulevina vuosina seurakunnilla on haaste tehostaa yhä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa. Mahdollisuudet yhteistyöhön kunnan ja järjestöjen kanssa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä ovat lisääntyneet uuden toimintaa koskevan lain myötä.

Lapsityön perinteisimpiin kuuluva työmuoto pyhäkoulu on 2000-luvun alkaessa etsinyt yhä uusia toimintatapoja varsinkin kaupunkiseurakunnissa. Pyhäkoulu tavoittaa n.14 %

5 -11 vuotiaista. Painopiste on nuoremmissa ikäluokissa. Pyhäkoulu nähdään ennen kaikkea lasten jumalanpalveluksena.

Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä on perhelähtöinen työskentelytapa voimistumassa. Perhekerhotoiminta on iltapäivätoiminnan lisäksi voimakkaimmin kasvava työmuoto. Vuonna 2002 oli perhekerhoissa käyvien aikuisten ja lasten määrä kaksinkertaistunut vuodesta 1998. Lasten käyntikertoja oli 715 123 ja aikuisten 449 690.

Erittäin tavoitettavaa on myös seurakuntien tapa koota lapsia syntymäpäivien ja koulun aloittamisen yhteydessä. Lapsille ja heidän perheilleen järjestettävät jumalanpalvelukset, leirit ja muut tapahtumat ovat keskeinen osa seurakuntien toimintaa.

Yhteistyö kunnallisen päivähoidon kanssa on kiinteä osa seurakunnan lapsityötä. Keskeistä siinä on päivähoitohenkilöstön tukeminen heidän uskontokasvattajan tehtävässään. Stakesin johdolla valmistunut uusi varhaiskasvatussuunnitelma VASU haastaa osaltaan seurakuntien varhaiskasvatuksen toimivaan yhteistyöhön.

Toiminnan monimuotoisuus on mahdollistunut myös lastenohjaajien laaja-alaistuneen koulutuksen myötä. Seurakunnissa toimii n. 2400 lastenohjaajaa ja n. 200 lapsityönohjaajaa.

Varhaisnuorisotyössä kohdataan osittain samaa ikäluokkaa kuin pyhäkoulu- ja iltapäiväkerhutyössä. Jos pyhäkoulut, iltapäiväkerhot, partio ja perinteinen varhaisnuorisotyö kerhoineen ja leireineen lasketaan tilastollisesti yhteen, tavoittaa kirkko noin kolmasosan ikäryhmästä. Varhaisnuorisotyössä yhteydet koulutyön kenttään ovat vilkkaimmillaan. Erityisesti leirikoulut ovat kasvattaneet suosiotaan. Myös verkostoituminen urheiluseurojen kanssa on ollut kasvussa. Varhaisnuorisotyön kerhotoiminnassa ja seurakuntien partiotoiminnassa on havaittavissa pientä laskua. Silti varhaisnuorisotyön kerhot kokosivat vuonna 2002 14,5 % kaikista 7-14- vuotiaista ja partiotoimintakin 7,6 %. Tulevaisuuden haasteena on toiminnan kehittäminen 12-14- vuotiaille.

Seurakuntien nuorisotyön vahvuus on edelleen rippikoulu, joka on säilyttänyt asemansa osana 15-vuotiaiden nuorten elämää. Rippikoulun käy maassamme vuosittain hieman yli 90% koko ikäluokasta.

Rippikouluikään vuoteen 2010 mennessä saavuttaneita on ikäluokassa 62 000 – 66 000. Ikäluokkien pieneneminen näkyy rippikouluikäisten lukumäärässä vahvemmin vuoden 2010 jälkeen.

Uudistunut rippikoulu vaikuttaa sekä isoskoulutuksen että muun rippikoulun jälkeisen nuorisotyön sisältöön. Yksi tällainen muutos on rukous- ja hartauselämän tuleminen entistä vahvemmasi osaksi kokoavaa nuorisotyötä.

Rippikoulujen rinnalla seurakuntien kokoavan nuorisotoiminnan rungon muodostaa isoskoulutus. Isoskoulutukseen osallistuu vuosittain liki 40 % rippikoulun käyneistä. Koulutuksen kesto ja sisältö vaihtelevat seurakunnittain. Isoskoulutukseen osallistuvat nuoret ovat aktiivisia osallistujia. Isoskoulutuksen aloittaneista yli 70 % käy sen loppuun. Voidaan sanoa, että isoskoulutus ja siihen liittyvä toiminta on kirkossa suuri maallikkoliike ja osa nuorisokulttuuria. Isosena toimii vuosittain yli 13 000 nuorta ja yli 20 000 nuorta osallistuu koulutukseen.

Samaan aikaan kun isoskoulutus on vahvistanut asemaansa seurakuntien nuorisotyössä, muu kokoava toiminta on pääsääntöisesti vähentynyt. Kun vielä 80-luvun alussa kokoava toiminta tavoitti vuosittain noin 40 000 nuorta (13,7 % kaikista 15-18-vuotiaista) vuoteen 2002 mennessä määrä oli laskenut vajaan 20 000:een (7,7 % kaikista 15-18-vuotiaista). Nyt se vaikuttaa taas olevan lievässä kasvussa. Mikäli seurakuntien nuorisotyön kokoavaan toimintaan osallistuvien määrä laskisi edelleen samassa määrin kuin tähän asti, olisimme vuoteen 2010 mennessä tilanteessa, jossa seurakuntien kokoava nuorisotyö koostuu lähinnä rippikoulusta, isoskoulutuksesta ja leiri- ja retkitoiminnasta. Koulutuspainotteisuus tuo näin omat kysymyksensä nuorisotyöhön ja työntekijöiden työnkuvaan.

Seurakuntien nuorisotyö- ja toiminta kohdentuu valtaosin rippikoulun jälkeiseen nuorisotyöhön. Tulevien vuosien haasteena on tämän yhteyden jatkuminen ja yhteys 18-29-vuotiaisiin.

Koulutyö on muodostunut vahvaksi osaksi seurakuntien nuorisotyötä ja on työlle tulevaisuudessa merkittävä haaste. Kolmasosalla seurakunnista on koulupastori- ja koulukummitoimintaa. Liki kaikissa seurakunnissa järjestetään koulujumalanpalveluksia, konsertteja, pidetään päivänavauksia, tehdään tuntivierailuja ja osallistutaan leirikoulutoimintaan.

Nuorten leireille ja retkille osallistutaan edelleen vilkkaasti. Seurakuntien varhaisnuoriso- ja nuorisotyö ovat laajentuneet monella tavalla. Yhteistyö paikkakuntien muiden toimijoiden sekä vanhempien kanssa on tullut lähes kaikissa seurakunnissa osaksi työn arkea. Sosiaalisesti vahvistavaa ja syrjäytymistä ehkäisevää työtä tehdään paikallisissa ja valtakunnallisissakin verkostoissa. Tästä toimiva esimerkki on erityisnuorisotyö. Yhteistyö koulujen ja oppilaitosten kanssa on osa perinteistä verkostotyöskentelyä.

Työskentely verkostoissa on osa seurakuntien nuorisotyöntekijöitten arkea jatkossakin. Työntekijöiden ajankäytön painopisteen siirtyminen iltaisin ja viikonloppuina tai nuorten loma-aikana tapahtuvasta nuorten kohtaamisesta pääosin virastoaikaan toteutuvaan verkostotyöskentelyyn vaikuttaa seurakuntien työhön jo nyt. Tulevien vuosien aikana joudutaan hakemaan tasapainoa näiden kahden toisiaan täydentävän työn osa-alueen kesken.

Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä toimii yli 41 000 vapaaehtoista mm. kerhonohtajina, pyhäkoulunopettajina, rippikoulun isosina ja Saappaan avustajina. Valtaosa heistä on nuoria. Seurakuntien palveluksessa työskenteli 1350 nuorisotyönohjaajaa vuonna 2001. Kirkon työntekijätilanteeseen vaikuttava suurten ikäluokkien eläköityminen ja siitä seuraava mahdollinen työntekijäpula haastaa myös nuorisotyötä. Seurakuntien palveluksessa työskentelevien nuorisotyöntekijöiden ikärakenne on varsin nuori, eikä nuorisotyössä ole odotettavissa samanlaista työntekijöitten vaihtuvuutta kuin esim. papiston tai lastenohjaajien osalla. Viimeksi mainittujen työntekijäryhmien eläköityminen asettaa kuitenkin haasteen uusien työntekijöiden rekrytoinnille. Nuorisotyö on merkittävä vaikuttaja rekrytoitaessa nuoria kouluttautumaan ja vaikuttamaan kirkon eri tehtävissä.